

FRANCOSKA SODOBNA RELIGIOZNA LIRIKA

Letos (1938) je prišel v Parizu (Edition »Alsacia«, Paris, 6e) izdajati Louis Chaigne antologijo katoliškega preporoda v Franciji (Anthologie de la renaissance catholique). Izšel je 1. zvezek (tome I): Les poètes. Cena 25 fr. Antologija nam predstavlja štirideset najbolj znanih in priznanih katoliških lirikov francoskih izza zadnjih petdesetih let (1888—1938). Urejeni so po abecednem redu: Altermann, Audra, Barrault, Braun, de Bremond, Brillant, Cathlin... Zastopani so z eno, dvema, redko z več pesmimi. (Paul Claudelovih je sedem!) Pri vsakem je kratka biografija. Pridejanih je tudi 15 portretov. L. Chaigne navaja ob koncu knjige še 62 drugih katoliških sodobnih lirikov francoskih, ki bi zaslužili priti v antologijo, a bi bil obseg preveč narastel; zato jih je prihranil za novo izdajo. Torej ustvarja sedaj nad sto pomembnih katoliških lirikov v Franciji! Nad dvajset pa jih deluje v Belgiji, Švici, Kanadi, ki jih tudi ni mogel sprejeti v antologijo. V oktobru letos pa nam bo isti L. Chaigne v 2. zvezku dal antologijo katoliških prozaistov.

Pred sodobnimi liriki beremo pet liričnih pesmi petih predhodnikov religiozne lirike francoske (les précurseurs): Lamartine, Victor Hugo, Baudelaire, Rimbaud, Paul Verlaine.

Prekrasno je že uvodno pismo Paul Claudelovo na izdajatelja; naj ga deloma navedemo:

»Z velikim zanimanjem sem prebral snov vaše pesniške antologije katoliškega preporoda, ki jo pripravljate za tisk. O pravem času prihaja in daje močan poudarek na eno izmed najzanimivejših literarnih revolucij, kar se jih je kdaj vršilo pri nas. Skozi stoletja je šel ves stvariteljski napor naših pesnikov v to, da bi ustvarjali izmišljeno deželo, v katero ne prodre evangelij, ki je tuja Revoluciji in morali Jezusa Kristusa in ki nad njo brez odpora vladajo poganski bogovi in principi filozofije, ki je deklamatorična in cinična obenem... Mnogim na žalost pa je ta poganska obnova v romantični revoluciji propadla. Krščanska vera pa ni s tem prav nič pridobila. Nejasne grško-rimske izrodke so nadomestili druge vrste maliki..., ki so se tudi kmalu razkrojili. Naša generacija je poznala zadnje zbirke V. Hugoja, bleščeče blasfemije Leconte de Lisle, požvižgavanje tega bibliotekarskega kanarčka, ki ga imenujemo Anatole France. Osamljeno prizadevanje kakega Lamartina, Baudelaira, Verlaine se je zadušilo v političnem hrupu, v sanjah prikimovalcev in ob zaprekah razbrzdanosti.

...Smo v letu 1938., sto šest in trideset let po izidu *Génie du Christianisme* in, glejte, postala je možna knjiga, kakršna je vaša. Skoraj lahko rečemo, da v Franciji ni druge poezije kakor krščanska. To je očitno dejstvo.«

S temi polnimi besedami označuje Claudel to antologijo, ki kaže katoliško literaturo v polnem razmahu. Vendar ta revolucija ni prišla nenadoma. Njene korenine segajo do Chateaubrianda, a protistruja je bila vedno glasnejša in osamljeni napor ni prišel do izraza. Za prvake so veljali Renan, Leconte de Lisle, Flaubert, Taine. Bili so gospodarji poezije, romana, kritike, filozofije, zgodovine. Smatrali so jih za višek umetnosti in misli. Flaubert je preklinjal krščanstvo, češ da je ubilo kult lepote. Renan je oznanjal, da bo znanost razložila vse in nadomestila moralo in religijo, Tainu je bila duša podvržena mehničnim zakonom determinizma, Leconte de Lisle je v marmornatih verzih grmel anatemo nad Cerkvijo.

Tri četrti stoletja so minile in še žive tisti, ki so slišali te blasfemije. Če pa danes izberem med poeti, romanopisci, kritiki, zgodovinarji, filozofi te, ki jim mladina najbolj kompaktno sledi, najdem Claudela, Bourgeta, Goyaua, Maritaina. Filozofija se je oslonila na doktrino sv. Tomaža, zgodovina je dvignila delo katoliške Cerkve nad vsa človeška dela, kritika je prodrla k izvirom poezije in tam našla vero in ljubezen, romanopisci so pri analiziranju človeka odkrili žive dokumente krščanstva in poezija poje o lepoti religije, o lepoti oživotvorjenega krščanstva.

Revolucija je zajela vse, posegla je globlje ko drugi literarni preobrati, ker je začela spreminjati duše. Res je, da je še nekaj znanstvenikov, ki to dejstvo še taje, ker se ne morejo odreči temu, s čimer so jih v mladosti napitali razni samozvanci, a ti so že stari. »Sedanja literatura, v kolikor je šla v drugo smer, služi počutnosti, katoliška literatura pa ima čast, da predstavlja lepoto.«

Preveč bi se razvlekla razprava, če bi hotel pojasnjevati vse vzroke tega preobrata. Z Baudelairovom se je začelo domotožje, znanost njegovih sodobnikov ni več zadovoljila, občutili so v sebi praznino in prisluhnili neznanim glasovom, toda ostali so le na pragu. Zgodovina jih imenuje »novokristjane«, da bi označila, česa jim manjka: trdne vere, moralne discipline. Občudovali so žareča cerkvena okna, kipe, sijajne orname, mistiko kadila, a zanemarili so glavno: slediti Jezusa na Kalvarijo in k oltarju. Z velikimi upi so začeli, uresničili so pa le eno: vnesli so v izraz verski slovar.

Vsi »novokristjani« pa niso ostali le na pragu, mnogo jih je vstopilo v svetišče, začela se je »literatura konvertitov«, ki še ni zaključena, saj se jih še vedno mnogo spreobrne in mnogi so na poti, n. pr. Jules Romains. Napor konvertitov je bil nadčloveški, uprli so se okolju in svojim slabostim. Večja umetnina pa je, v sebi izoblikovati Kristusa, kakor pa ustvariti ne vem kakšno umetnino. Toliko so naredili, da se je mladim literatom treba le prepustiti toku pri ustvarjanju krščanskih del. Teološko proučavanje jim odkriva filozofske globine in Gospod jih v tihih urah uči pri sv. zakramentih svojih skrivnosti; treba jim je le še najti svojemu temperamentu primeren izraz.

Zgodovinarji in psihologi se vprašujejo po vzrokih te radikalne preosnove. Mnogo jih je nam nedosegljivih, ker nam je zaprt pogled v božjo misel. Gotovo pa je, da je močno vplival polom scientizma, Renan je odpovedal, Taine je bil destruktiven. Sistem se je boril proti sistemu in v tem vrvežu se je dvignila čudovita zgradba sv. Tomaža. Odpovedovati je začel stari predsodek o neživljenjskosti krščanstva, temeljite razprave so ovrgele iluzijo o »temnem srednjem veku«, svetniški heroji so obrnili nase pozornost ljudi. To je samo nekaj vzrokov, da je prišlo do tega katoliškega preporoda, ki ga označuje Chaignova antologija.

Chaigne navaja kratko kot predhodnike, kakor sem omenil: Lamartina, »zvestega kristjana«, mladega Hugoa, boleznega Baudelaira, ki je zaslutil nov svet, svet sladkosti in miru, Rimbauda, ki je zavpil, da je znova odkril večnost, in kot zadnjega — »poeta na kolenih« Verlaina z dvema sonetoma iz »Sagesse«. Moral bi jih omeniti sicer še več, a to so glavni in antologija je namenjena predvsem sodobnim lirikom.

Sodobni pa so med sabo zelo, zelo različni, tako po vsebini kakor po izrazu. Poleg popolnoma claudelovskega verza srečamo verze klasične izklesanosti. Štirideset poetov je zbral urednik v antologijo.

Nemogoče mi je označiti vsakega posebej. Čisto nekaj drugega so liturgične himne judovskega konvertita Altermanna v claudelovskem ritmičnem verzu, ki mu je dal popolnoma oseben pridih, kakor pa so pesmi nežne Alliette Audra — nežne pokrajinske slike, kjer se ne spreha več Pan, ampak angeli. »Živi le od Boga in v Bogu in povsod odkriva Njegov obraz.« Z nekaj besedami ustvari tišino, v kateri vse pričakuje vstajenja. V Barraultovi poeziji se družijo dantejevska vizionarnost z realizmom in trdno vero. Eusèbe de Bremond d'Ars pa nežno govori o smehu otrok, o lepi mladosti in zopet se dvigne žar, ki zakipi naravnost k nebu, vse pa nosi pečat domotožja po Očetovi hiši. Maurice Brillant, »krščanski humanist«, pa ustvarja v verzu, ki je sestavljen iz »zvokov in ritmov, katerih edini namen je, da »ugajajo ušesu«, mistične pesnitve v duhu sv. Janeza od Križa. Plemič po krvi in duhu — Léon Cathlin, je pesnik Joba, raziskovalec zadnjih skrivnosti človeške duše. Henriette Charasson snuje svoje pesmi o ljubezni in materinstvu, obkrožena od svojih otrok ob vznožju Križa. Dvignila je prej banalno ljubezen v božje sfere. Kaj naj zapišem o patriarhu francoske katoliške literature Claudelu? Edinstven je! Stara, verna francoska zemlja ga je pripravila in ga dala nam vsem. Brez predhodnika je veličasten in mogočen prišel kakor meteor med nas in mi imamo zanj le občudovanje. Sicer ga že nekoliko poznamo, pripravlja pa se daljša študija o njem. Koliko bi jih še lahko naštel! Sami vrhovi, vsak ima svoje posebnosti, svoje lepote, le vera v Boga je vsem skupna. Povsod ga iščejo in povsod ga tudi najdejo. Fagus, Henry Ghéon, očka Jammes, André Lafon, mladi irealist Patrice de la Tour du Pin, glasnik božjega veselja, ki

postaja delež ljudi, Louis le Cardonnel, ki ga je navdihnil asiški ubožec — pesniški wagnerjevec, zamišljena Raïssa Maritain, žena znanega filozofa, ki ji je Bog »vir vse harmonije«. François Mauriac, ki piše z isto lahkoto pesmi kakor romane. Louis Mercier, poet robustnih pesmi, ki prehajajo v vdane molitve: Ave Maria, gratia plena. Pesmi Marije Noel so kombinacija cerkvenega veličastva in tople domačnosti. In »naš dragi Péguy! Péguy kristjan, Péguy romar, Péguy, poet Matere božje, kateri je vse izročil.« Njegov pomen raste iz dneva v dan.

Francoskim katoličanom je izginila vsaka neosnovana plahost pred nasprotniki. Smelo mislijo, smelo sodijo in popravljajo stare laične sodbe v znamenju popolnega prevrednotenja. Naslanjajo se na čisto katolištvo, ki ga sprejmejo v celoti kot življenjsko resničnost. Ne branijo več katolištvo le kot večno resnico, ampak ga pokažejo kot življenjsko nujnost. Mnogo revij širi njihove ideje. Če so družbe uvedle v radiu verske govore in razni podjetniki filmali popolnoma verske stvari, s tem še ni rečeno, da hočejo ta podjetja služiti katolištvu, ne, le ustreči so morala zahtevam katoliških ljudi.

Samo čuditi se moremo silnemu delu francoskih katolikov. Res je, da so neke frakcije, da so ponekod različnosti v mišljenju prešle že v nasprotja, toda vsak dan vstajajo novi talenti. Katoliška literatura se je le še dobro začela; zato je nemogoče reči zadnjo besedo. Pri vseh se pa razodeva spontanost, življenjska polnost, gorečnost. V Franciji še ni bilo takega obilja v literaturi. Bogato polje, ki ga je zima dolgo zadrževala, skuša nadomestiti, kar je zamudilo. Vsi se trdno drže katolištva in svoje rodne zemlje in mnogo še lahko pričakujemo od tega preporoda.

ŠOUKAL FRANC

SLAVKO PENGOV IN BLEJSKA ŽUPNA CERKEV

Leta 1905. dograjena gotska župna cerkev sv. Martina na Bledu¹ je zadobila s freskami akademskega slikarja Slavka Pengova² svojo dokončno podobo. Na zunaj lepi, iz vse okolice vidni, a vendar skromni gotski arhitekturi je dal Pengov bogato notranjost. Dal ji je življenje, tako da človeka, stopivšega v cerkev, ne objame stenska dolgočasnost, kar pomeni silno neprijetnost za hišo božjo, ampak se znajde ob vtisih lepotnih čustev, sredi lepote, sredi molitve, ob sebi čuti Boga v tisti domačnosti in neposrednosti, katera

¹ Načrt za to cerkev je napravil v osemdesetih letih minulega stoletja znameniti arhitekt Friderik baron Schmidt (1825—1891), detajlne načrte pa njegov učenec arhitekt Josip Vancaš.

² Pengov je slikal v ll. 1932—1937.